

SAD I ZEMLJE AMERIČKOG KONTINENTA

Mr. Z. B.: NEKA MIŠLJENJA O MOGUĆNOSTI UPOTREBE NOVIH BOJNIH OTROVA

Poznato je da SAD nisu u svoje vreme potpisale Ženevsku konvenciju od 1928 o zabrani upotrebe bojnih otrova i da su se, u vezi s tim, za vreme Drugog svetskog rata, mogla ponekad u štampi naći mišljenja o tome da SAD nisu obavezne da se pridržavaju te Konvencije. S druge strane, poznata je činjenica da je SSSR izjavio da se ne oseća obaveznim prema onim državama koje taj protokol nisu potpisale.

Ako bacimo letimičan pogled na pojedine posleratne američke vojne i popularne časopise, videćemo da se ovde-onda pojavljuju članci o bojnim otrovima i to nekiput u vidu senzacionalističkih izveštaja, a ponekad u vidu vrlo ozbiljnih izjava i mišljenja njihovih vojnih i državnih rukovodilaca.

Poznati nemački stručnjak dr. Rudolf Hanslijan, u svojoj knjizi *Vom Gas-kampf zum Atomkrieg* (Od bojnih otrova do atomskog rata), tvrdi da postoje podaci po kojima su još 1943 SAD i SSSR bili za upotrebu bojnih otrova jer su pretpostavljali da bi se na taj način moglo znatno skratiti trajanje rata, a i vodeći nemački stručnjaci su u to vreme smatrali da bi njihova intenzivna upotreba od strane protivnika dovela Nemačku do kapitulacije u roku od 15 dana.

U časopisu *Chem. Eng. News*, godine 1950, general Antoni Oliv, načelnik hemiskih jedinica Američke armije, ističe naročitu važnost istraživačkih radova na području zaštite ljudi od novih bojnih otrova, s obzirom na to da i u SSSR-u postoji niz stručnjaka koji su, radeći za vreme rata po tim pitanjima u Nemačkoj, sada nastavili i dalje svoja ispitivanja sa tog područja.

U američkom glasniku hemiskih jedinica, 1951 godine, poznati američki pisac sa tog područja, rez. pukovnik E. P. Beker, iznosi niz argumenata kojima zastupa svoje mišljenje o potrebi primene bojnih otrova u Koreji, dokazujući da oni predstavljaju najhumaniji način vođenja rata.

U časopisu *Chem. Eng. News*, od 1953 godine, citirana je izjava ministra Narodne odbrane SAD u kojoj ovaj ističe kako bi ABC rat mogao u potpunosti da izmeni koncepcije o ofanzivi i defanzivi. Po njegovom mišljenju, Nemci u Drugom svetskom ratu nisu upotreбили hemiska i biološka sredstva samo iz straha od odmazde.

General Somervell je objavio u tom istom časopisu članak u kome obrađuje svoja gledišta o bojnim otrovima i ističe kako prosečan Amerikanac smatra atomsku bombu daleko humanijim oružjem od bojnih otrova. Novi smrtonosni gasovi, koji dosada nisu bili upotrebljeni, koordinirani sa drugim vrstama oružja, mogu znatno da skrate svaku akciju. Osim toga, broj nesrećnih slučajeva prilikom rada sa njima daleko je manji nego kod eksploziva, a cena im je nesrazmerno niža. S obzirom na to da je za jednu armiju daleko teže imati veliki broj *non fatal casualties*, tj. ne smrtnih slučajeva već izbačenih iz stroja za jedno duže vreme (kao što je to slučaj kod bojnih otrova, naročito klasičnih), to, po mišljenju generala Somervella, još više potencira prednost njihove upotrebe.

U jednom svom ekspozeu Val Peterson, federalni direktor civilne odbrane, govoreći o novim vrstama nervnih bojnih otrova, tzv. trilonima sa kojima se vrše opiti u SSSR-u, iznosi osobine jednog novog tipa otrova koji deluje na uništavanje

čovečeje volje. Za otporom, razlaže nedogledne posledice njihove upotrebe i zalaže se za potrebu njihovog daljeg razvitka u svrhu odmazde.

Iz ovako nasumce izabranih izvora vidi se da u SAD postoji znatno interesovanje za mogućnost primene bojnih otrova, a i zaštitu od njih. Poznata je stvar da hemiska služba u Američkoj armiji ima niz zasebnih laboratorija, opitnih centara i poligona. Laboratorije koje se bave tim problemima spadaju među najmodernije opremljene na svetu. Uz njih se nalaze priključene i medicinske laboratorije gde se vrše opiti na životinjama. Jedna od najpoznatijih ustanova te vrste je *Edgewood Arsenal* gde je ulazak u te laboratorije gotovo nemoguć. Iz tog razloga do pre godinu dana, osim povremenih manjih naučnih radova koji su objavljivani po različnim stručnim časopisima, nije izišlo ništa sa tog područja.

U američkom magazinu *Colliers*, od 27 novembra 1953, neki američki novinar Kornelijus Rajon, sa odobrenjem zvaničnih vojnih krugova kao i Uprave za civilnu zaštitu, objavio je članak pod bučnim naslovom *A new Weapon of Chilling Terror — G — GAS — We have it — so does Russia* (Novo strašno oružje — nervni bojni otrovi — mi ih imamo, a ima ih i SSSR). Njemu je uspeo da dođe u *Edgewood Arsenal* i da intervjuiše niz ljudi. Tom prilikom je uspeo da dođe do podataka koje iznosi u svom članku »jer je«, kako kaže, »došlo vreme da se američkom narodu kaže istina u oči«. Sve ove informacije svode se na nervne, bojne otrove ili, kako ih Amerikanci zovu, *G gases*.

U američkom časopisu *Military Medical Manual*, VII izd., 1952 godine (vojno-sanitetski priručnik), koji je, ustvari, službena knjiga za američki vojni sanitet, opisani su ti otrovi pod imenom *GA*, *GB* i *GD gas* i napomenuto je da se tu radi o tabunu, somanu i sarinu. Međutim, iz teksta se ne vidi po kom redu se te šifre odnose na pomenute bojne otrove.

U navedenom članku se radi o *GB gasu* koji je dosada najopasniji nervni bojni otrov. Da li se radi o tabunu, somanu ili sarinu nije moguće tačno kazati, ali je verovatno u pitanju sarin koji je, koliko se to može zaključiti iz objavljenih podataka, najotrovniji. Američke vojne krugove naročito zabrinjava činjenica da i SSSR poseduje te nervne bojne otrove. Na taj način SSSR je u mogućnosti da iznenadno napadne sa relativno malim sredstvima a strahovitim dejstvom, ili, kako to oni nazivaju napad *Pearl Harbor Type*.

Da bismo uočili važnost koju oni pridaju tim novim nervnim bojnim otrovima napomenućemo činjenicu da su instalacije za izgradnju jedne tvornice koja proizvodi međuprodukte, potrebne za sintezu trilona, koštale 50 miliona dolara (15 milijardi deviznih dinara).

Od tehničkih podataka, iznetih u tom članku, interesantni su sledeći: ruski bombarder *TU-4* (a i američki *B-29*) može da ponese 7 tona bombi, od čega 5 tona korisnog sadržaja bojnog otrova koji bi bio u bombama sa tempiranim upaljačem. Ove bi sadržavale po 50 manjih bombi koje bi eksplodirale prilikom dodira sa zemljom. Ta bi količina bila dovoljna da za vrlo kratko vreme ubije celokupno nezaštićeno stanovništvo na teritoriji 250 kv. kilometara. Pod povoljnim vetrom stvoreni gasni oblak (koji je bez boje i mirisa) bio bi smrtonosan čak i na udaljenosti od 80 km.

Na osnovu tih i ostalih podataka, iznetih u tom članku, pojavili su se razni osvrti u stranim vojnim časopisima kao što je, naprimer, članak pukovnika Ajrea u *Revue de défense nationale* od juna 1954,¹⁾ i pukovnika Hermana Gesnera u *Allgemeine Schweizerische Militär Zeitschrift*. Međutim, dok pukovnik Ajre uzima te podatke kao dokazane i na osnovu istih izvodi svoje zaključke koji su često, kao i ostali njegovi zaključci o upotrebi bojnih otrova, dosta proizvoljni i nedokumentovani, pukovnik Gesner ih izlaže kritičkoj analizi i na osnovu proračuna dolazi do zaključka da se ne može verovati da bi gasni oblak još i na 80 km bio smrtonosan a, osim toga, da su gornji proračuni rađeni prema idealnim atmosferskim i topografskim uslovima koji se u praksi skoro nikada ne javljaju. Autor

¹⁾ Vidi prikaz u *Vojnom delu* br. 9/54.

takođe smatra neodrživom pretpostavku da bi gasni oblak mogao na putu od Baltimora do Vašingtona (tj. oko 80 km), na širini od 2 milje, ubiti sve nezaštićeno ljudstvo, ali se može uzeti kao sigurno da bi bio vrlo opasan do nekih dvadesetak kilometara. Isto tako smatra da bi koncentracija gasa od 50-100 miligramama na m³ koja se lagano postiže na primarno-zagađenoj površini, tj. oko 10 km², bila potpuno dovoljna da ubije sve nezaštićeno ljudstvo. U daljem se izlaganju iznose podaci o istraživačkom radu u *Edgewood Arsenalu*, ali bez ikakvih detalja iz kojih bi se moglo doći do bilo kakvih zaključaka.

U pogledu dejstva nervnih bojnih otrova, prema pomenutom vojno-sanitetskom priručniku, može se zaključiti da su oni 25 puta otrovniji od svih dosada poznatih bojnih otrova. Bez boje su i mirisa, a ima ih i kratkotrajnih i dugotrajnih. Njihovo dejstvo ogleda se posle udisanja pare ili kada telo dođe u dodir sa tečnošću.

Od simptoma koji se javljaju najkarakterističniji su: suze, stezanje u prsima, gađenje, jako lučenje slina i drhtanje mišića. Kod teškog trovanja može doći do smrti u toku jednog minuta. Čovek se može zatrovati preko zagađene hrane ili vode.

Amerikanci su usavršili jedan detektor za otkrivanje nervnih bojnih otrova (zasada samo u ograničenom broju primeraka) na dosada još neobjavljenom principu i pretpostavlja se da se predviđa mnogo hiljada ovakvih detektora u celoj zemlji kako bi civilno stanovništvo na vreme bilo obavestavano o prisustvu tih bojnih otrova. U prirodi ih čovek vrlo teško otkriva jer nemaju mirisa, a njihova para ne draži dok prolazi kroz nos; međutim, nepogrešivi simptomi trovanja su suze u veličini glave od čiode.

U članku su date i slike gasmaski za civilno stanovništvo koje treba da štite od dejstva trilona, mada se neki detalji iz tih slika ne mogu videti. Koliko je dosada poznato, još nije počela seriska proizvodnja tih gasmaski jer su u toku radovi na univerzalnoj gasmaski.

U članku se dalje preporučuje kao prva pomoć da se, ukoliko je koža zagađena nervnim bojnim otrovima, kapljice otrova smesta upiju i zagađeno mesto opere vodom i sapunom. Međutim, najuspešnije sredstvo jeste atropin koji se daje u obliku injekcija. S obzirom na to da se predviđa da svaki vojnik mora sam sebi da daje tu injekciju, Amerikanci su konstruisali specijalnu ampulu koja na sebi ima sterilnu iglu, a rađena je na principu da se pomoću jednog mehanizma feder igla sama satera pod kožu i ampula automatski isprazni. To je učinjeno zato što je poznato kolika averzija vlada kod čoveka ako sam sebi treba da da injekciju. U američkom časopisu *This Week* tvrdi se da Američka armija ima na skladištu već 500.000 ovakvih ampula. Prema raspoloživim podacima zna se da je proizvodnja tih specijalnih ampula i kod Švedana u toku.

*

Iz svega iznetog se vidi da se u Americi poklanja velika pažnja novim bojnim otrovima, kako u pogledu proizvodnje tako i zaštite od njih i da se upotreba bojnih otrova smatra potencijalnom opasnošću eventualnog budućeg rata. Po tim podacima se vidi i to da oni po svom dejstvu nimalo ne izostaju iza atomskog oružja, a imaju ogromnu prednost u napadu na bliže ciljeve jer ostavljaju netaknuta materijalna dobra.

To mišljenje zastupa i brigadni general Vilijam N. Krezi, načelnik Naučno-istraživačkog i proizvodnog odeljenja hemiske službe Američke armije, koji tvrdi da pod povoljnim uslovima jedan avion sa teretom GB gasa pretstavlja istu opasnost kao i da ima atomsku bombu.

Mišljenja koja se u pogledu upotrebe i zaštite od bojnih otrova provlače kod većine američkih vojnih stručnjaka dala bi se sažeti u sledeću rečenicu: biti spreman na eventualnu upotrebu bojnih otrova, naročito nervnih, maksimalno obezbediti svim zaštitnim sredstvima kako vojsku tako i civilno stanovništvo — a, osim toga, imati dovoljne rezerve bojnih otrova u cilju odmazde.

TENKOVSKI JURIŠNI MOST

Nedavno je 2 američka oklopna divizija, na jednoj oglednoj vežbi pri prelazu reke Nahe u blizini Genzingena u Nemačkoj, prikazala jedan samohodni jurišni most dužine oko 60 stopa.¹⁾ Most je montiran na tenkovskoj šasiji M-4 koja služi i kao centralna potpora mosta.

Prema tehničkim podacima dobijenim od brigadnog generala Hamiltona H. Hausea, tada pomoćnika komandanta 2-ge oklopne divizije, ovaj samohodni jurišni most izrađen je u skladištu artiljerisko-tehničke službe u Majncu.

Srednji deo mosta zavaren je na gornjem delu tenkovske šasije, tj. na mestu određenom za kupolu tenka. Na prednjem i zadnjem delu šasije pričvršćene su za srednji deo mosta (pomoću šarki) po dve kolotražne mostovne grede koje se rasklapaju i sklapaju hidrauličnim putem.

Slika 1 prikazuje kako se tim samohodnim jurišnim mostom savladuje uzana, ali sa strmim obalama, pritoka reke Nahe. U drugoj oglednoj vežbi, čije slike ovde nisu prikazane, samohodni jurišni most je sišao u najdublji deo reke Nahe i spustio u vodu svoje kolotražne mostovne grede čiji su se krajevi oslanjali na rečno korito. Zatim se jedan tenk M-47, prešavši najpre preko jednog

Sl. 1

Sl. 2

pričaka, uspeo na te kolotražne grede i po njima prešao najdublji deo reke gde je prelaz gazom bio nemoguć.

Slika 2 prikazuje samohodni jurišni most upotrebljen za izvršenje prelaza tenkovskih jedinica preko jednog strmo usečenog dela železničke pruge.

Hauseov samohodni jurišni most nije bio prvi pokušaj koji je trebao da reši problem prelaza oklopnih jedinica preko malih tenkovskih prepreka. Između ostalih tipova koje je Američka armija ispitivala bio je i jedan koji je izradila mašinska četa za održavanje puteva Le Turno. Prema mišljenju general-majora L. L. Doana, komandanta 2-ge oklopne divizije, koji je kontrolisao ispitivanje nekoliko tipova jurišnih mostova, Hauseov samohodni jurišni most je jedno od »najpraktičnijih rešenja koja su u tom pravcu dosada postignuta«.

N. S.

(The Army Combat Forces Journal, juni 1954)

¹⁾ 1 stopa (foot) = 30,48 cm.

ZEMLJE BRITANSKE ZAJEDNICE NARODA

»ATOMSKE« PROBE BRITANSKE RATNE MORNARICE

Do pre izvesnog vremena je za sav ostali svet najveću nepoznatu britanske ratne mornarice predstavljala njena najstarija krstarica *Cumberland* od 10.000 tona. Sagrađena pre 26 godina, sa tri dimnjaka i topovima kalibra 203 mm, krstarica je 1951 postala, takoreći, najmoderniji britanski brod. Tom prilikom je *Cumberland* bila potpuno preuređena i otpočela je svoju karijeru eksperimentalne krstarice. Sa nje je uklonjen glavni deo naoružanja i ona je preuđena za ispitivanje dirigovanih projektila, novih topova, novih uređaja za savlađivanje požara, novih radarskih uređaja i drugih sprava i aparata koji treba tek da se uvedu na novim brodovima ratne mornarice.

Krstarica *Cumberland* sada služi za proučavanje i rešavanje problema atomskog rata na moru. Sa njom se vrši serija eksperimenata namenjenih zaštiti brodova i njihovih posada protiv uticaja podvodnih atomskih eksplozija. Kao što se može i očekivati, najveći deo njenog rada drži se i dalje u velikoj tajnosti. O krstarici *Cumberland* štampa je počela da piše tek kada je Admiralitet objavio neka njena postignuća u toku petomesečnog eksperimentalnog programa u domaćim vodama i u Sredozemlju.

U svom sadašnjem programu izgradnje mornarice Velika Britanija posvećuje naročitu pažnju izgradnji brzih »atomskih« protivpodmorničkih fregata. 44 razarača iz rezervne flote, od kojih svi mogu da postignu maksimalnu brzinu od 30 čvorova, preinačuje se u protivpodmorničke fregate novog tipa. Brodovi su dobili lepu aerodinamičnu liniju. Svi radni delovi palube, gde god je to bilo moguće, prekriveni su tako da će posada ostati zaštićena pre, za vreme i posle atomskog napada. Ovim se novim fregatama može upravljati, iz kontrolne prostorije ispod komandnog mosta, pomoću jednog periskopa koji omogućava vidik na sve strane. Čak su i osmatračnice na njima prekrivene ovim plastičnim svodom.

Najnovije vežbe sa *Cumberland*-om pokazale su da se ovaj projekt može uspešno primeniti i na veće ratne brodove. Za vreme vežbe, pomoću veoma osetljivih radarskih uređaja, postignuta je navigacija broda bez ikoga na komandnom mostu, i to kroz opasno kanalsko područje. Ovaj se metod navigacije dosad upotrebljavao samo na fregatama i ovo je prvi slučaj da je bio primenjen i na jednom većem brodu. Ta »slepa navigacija« bila je u vezi sa eksperimentom pranja palube, trupa i nadgrađnje broda gigantskim šmrkovima od reaktivnih čestica koje bi mogle da zagade brod.

Bio je to prvi atomski opit *Cumberland*-a, a drugi će se održati pošto brod dobije još neke novije uređaje. Prethodno kvašenje broda bilo je uglavnom elementarno ali je ono dokazalo da brod, koji se stalno poliva morskom vodom, bilo da je nepomičan ili u pokretu, dobija veliki procenat imuniteta protiv uticaja radioaktivne »prljavštine« koja bi mogla da dođe u dodir sa njegovim spoljnim delovima. Sistem koji će se uvesti na svim britanskim ratnim brodovima sastoji se iz niza snažnih šmrkova na ili iznad palube. Šmrkovi su tako raspoređeni da mogu prati sve one površine za koje postoji opasnost da se zagade radioaktivnom morskom vodom. Iskustvo je dokazalo da se atomske čestice manje lepe za površine koje su stalno izložene dejstvu vode i da se lakše očiste ukoliko se ipak zalepe.

Probe su trajale od maja do septembra prošle godine. Ovom su prilikom isprobani mnogi tipovi novog oružja i izvesni uređaji koji treba da se uvedu na budućim brodovima britanske ratne mornarice i, verovatno, na brodovima drugih zemalja. Među novim uređajima koji su se isprobavali nalazio se i jedan kontrolni sistem koji treba da pomogne u borbi protiv aviona velike brzine. Ovaj deo probe vršen je uz saradnju sredozemnog pomorskog vazduhoplovstva.

Zahvaljujući novom stabilizatoru *Cumberland*-a, koji se takođe isprobavao, sa nepomičnih su »platformi« ispaljeni projektili sa velikom tačnošću. Tom

prilikom je isproban i najnoviji top mornarice od 150 mm koji je triput brži i precizniji od postojećih mornaričkih topova istog kalibra. Nove britanske krstarice *Blake*, *Defence* i *Tiger* dobiće kao glavno oružje po četiri ovakva topa.

(Britanska informativna služba, 30 oktobar 1954)

SLUŽBA ŽENA U BRITANSKOJ MORNARICI

Pre nekoliko dana je britanski Admiralitet izdao saopštenje u kome se kaže da će otsada i žene moći da se jave za dobrovoljne dužnosti na moru — u sastavu pomorske službe za otkrivanje mina. Ova će služba za vreme rata biti odgovorna za otkrivanje mina, slanje izveštaja o tome i odavanje položaja onih mina koje su spustili neprijateljski avioni oko britanske obale.

Dosada su žene u Velikoj Britaniji mogle da budu na dužnosti samo na obali, u komandama za čišćenje mina. Međutim, sada je Admiralitet doneo odluku da i žene mogu da služe na malim brodovima i jahtama koji operišu po kanalima, a nalaze se izvan vidljivog dometa obalskih luka, kao i u protivavionskoj službi. Žene će rukovati instrumentima koji beleže vreme i poreklo mina koje budu bacali neprijateljski avioni, kao i komunikacionim uređajima kojima se prenose izveštaji o tome.

Pomorska služba za otkrivanje mina je civilna organizacija pod rukovodstvom ratne mornarice i, u slučaju opasnosti, dobrovoljci mogu da služe u njoj ili puno dnevno radno vreme ili delimično. Za vreme prošlog rata su mnogi članovi ove službe učinili velike usluge odbrani svoje zemlje i pojedinim brodovima.

(Britanska informativna služba, 30 oktobar 1954)

FRANCUSKA I ZEMLJE BENELUKSA

POLOŽAJ FRANCUSKIH REZERVNIH OFICIRA PO POVRATKU IZ INDOKINE

U francuskom časopisu za rezervne oficire izišao je nedavno članak pod gornjim naslovom. Iako pitanja koja on tretira predstavljaju čisto unutrašnju stvar Francuske, ipak je interesantno upoznati se sa merama koje francuska vlada preduzima u cilju zbrinjavanja ovih lica i njihovog ponovnog povratka odgovarajućem redovnom zanimanju.

Završetak rata u Indokini postavio je, kao veoma aktuelan, problem ponovnog zaposlenja rezervnih oficira po njihovom povratku iz Indokine u metropolu. Sa svih strana Francuske svakodnevno stižu pisma puna zabrinjavajućih vesti, u kojima se pojedinci žale na nerazumevanje izvesnih organa francuske administracije koji se izgovaraju da još nisu dobili potrebne instrukcije po ovom pitanju.

Pre izvesnog vremena ministar narodne odbrane, Tampl, sazvao je konferenciju za štampu koja je imala za cilj da pokaže dalje vladine namere u ovom pogledu i da ujedno suzbije i tendenciozne vesti koje kruže u Francuskoj po pitanju oslobođenja i repatrijacije ratnih zarobljenika iz Indokine. Vlada je zatražila da joj štampa pomogne kako bi se preseklo ovakvo stanje stvari koje moralno pogađa ne samo porodice ratnih zarobljenika već i njih same.

Pošto je dao detaljniji pregled uslova za repatriiranje i ponovno zapošljavanje ratnih zarobljenika, ministar Tampl je dao reč generalu Dijou koji je specijalno zadužen po ovim pitanjima. General Dijo je učinio apel na sve listove bez razlike da u vezi ovoga objavljuju samo zvanične izveštaje koje izdaje Ministarstvo narodne odbrane ili Ministarstvo bivših boraca. U tom je smislu formiran i jedan zvaničan biro za obaveštavanje čiji je glavni zadatak da prikuplja sve ove zvanične izveštaje, da porodicama ratnih zarobljenika dostavlja vesti koje za njih stižu

iz Indokine i da ih obaveštava o verovatnom vremenu dolaska pojedinih aviona ili brodova sa ratnim zarobljenicima.

Istom prilikom je istaknuto da, uprkos zakrčenosti pojedinih sredstava za vezu, ratni zarobljenici imaju prvenstvo u pogledu odašiljanja vesti svojim porodicama.

Služba ponovnog zapošljavanja je već obavještena kako bi mogla preduzeti potrebne korake u pogledu prihvata oficira, podoficira i ostalih lica kojima ističe ugovor. General Labe, koji je takođe prisustvovao ovoj konferenciji za štampu, osvrnuo se naročito na ovu zadnju grupu, ističući da će se učiniti sve što je potrebno kako bi ovi ljudi mogli ponovo da dođu do odgovarajućeg zaposlenja.

*

U vezi sa ovim problemom interesantan je predlog jednog francuskog rezervnog oficira koji uredništvo ovog francuskog časopisa donosi u produžetku gornjeg članka. Taj predlog uglavnom sadrži sledeće:

a) Rezervnim oficirima do 35 godina, koji imaju porodicu i koji su pod ugovorom služili izvan Evrope najmanje 4 godine, biće, na njihovo traženje, odobreno da produže rok trajanja službe u vojsci do punih 15 godina, izuzev ako se radi o slučajevima nesposobnosti ili očiglednog rđavog vladanja. Ovi bi se oficiri redovno unapređivali i mogli bi se čak i aktivirati pod uslovom da raspolažu sa dve pohvale (odlikovanja) iz doba rata ili Pokreta otpora i da je njihovo opšte znanje zadovoljavajuće.

b) Oni rezervni oficiri koji su služili pod ugovorom, a ispunjavaju i ostale već navedene uslove, ali čije opšte znanje nije zadovoljavajuće, mogli bi da sklope nov ugovor radi služenja u nekoj od jedinica odgovarajućeg roda vojske, na položaju zastavnika ili aspiranta, stim da im se omogući da i oni produže rok trajanja službe u vojsci do 15 godina.

c) Svi rezervni oficiri koji su sada ili su bili u aktivnoj službi, pa su od nje oslobođeni do pre 2 godine, a imaju najmanje 4 godine vojne službe, mogli bi da konkurišu, za neku vojnu ili građansku službu u vojsci (saglasno Zakonu od 1 aprila 1923), pa čak i da budu zadržani u dosadašnjoj jedinici kao preko-brojni sve dok ne bi dobili službu za koju su konkurisali. Sasvim prirodno, rok njihovog ostajanja u toj jedinici ne bi smeo u tom slučaju da pređe 3 godine, računajući od dana njihovog podnošenja molbe u vezi već pomenutog konkursa.

Na kraju, pisac ovog članka je mišljenja da, ukoliko bi pojedine tačke ovog predloga bile prihvaćene, to bi u neposrednoj budućnosti oslobodilo francuske rezervne oficire koji služe pod ugovorom jedne ozbiljne brige.

(*L'officier de réserve*, septembar-oktobar 1954)

ZAPADNA NEMAČKA

JEDNO NEMAČKO MIŠLJENJE O NAORUŽANJU PEŠADISKE ČETE

Pojava nove belgiske lake automatske puške *FNB.30¹⁾* naišla je na veliko interesovanje kod armija mnogih zemalja, od kojih su je neke usvojile i za svoje naoružanje. Istovremeno, ona je kod pojedinih stručnjaka izazvala i izvesne zamerke.

U jednom od poznatih švajcarskih vojnih časopisa preštampan je nedavno, bez komentara, članak nemačkog general-majora Fr. Kitela, objavljen u nemačkom časopisu *Wehrtechnische Hefte* u Darmštatu. Iz pomenutog švajcarskog časopisa donosimo taj članak u izvodu.

¹⁾ Vidi *Vojno delo* br. 5/54, str. 70.

Počev od zime 1941—42, nemačka pešadija je na Istočnom frontu morala da drži znatno širi front nego što su joj to dopuštali njeni smanjeni efektivni. Njeno lično naoružanje, sastavljeno od zastarelih pušaka i osetljivih mitraljeta, pokazalo se nedovoljnim za ovaj zadatak te ga je sovjetsko naoružanje nadmašilo. Obilno opremljeni lakim automatskim naoružanjem, a pritom sposobni da brzo uoče osetljiva mesta u neprijateljskom rasporedu, Rusi su se lako infiltrirali u taj raspored i u njemu izazivali prilično teške situacije koje su, kasnije, nemačke slabe rezerve imale da savlađuju po cenu teških gubitaka.

Neki od ruskih bataljona, naoružani isključivo automatskim puškama i mitraljetama (jedan deo pušaka imao je i durbine), izazvali su iznenađenje kako brzinom i elastičnošću svojih napada, tako i ofanzivnim karakterom svoje odbrane, prema kojoj je svaki otpor naposletku bio osuđen na neuspeh.

Puškomitraljezi na koje su Nemci računali nisu ispunili očekivanje. Prilikom proba, koje su sa njima vršile specijalno izabrane i obučene jedinice, preteralo se kod ocenjivanja njihove moći u odnosu na neprijateljsku vatru. Ustvari, njihova relativno slaba pokretljivost stvarala je suviše krut odbranbeni skelet koji nije omogućavao njihovo potpuno učešće u napadu. Ovo je oruđe angažovalo dosta poslužilaca na štetu ostalih napadača (strelaca), koji su u poslednjoj kritičnoj fazi, tj. jurišu, mogli da računaju samo na slabu vatru svojih pušaka, rafalnu vatru nekoliko mitraljeta i svoje bajonete.

Na osnovu ovih razmatranja pisac članka preporučuje da se 9 puškomitraljeza u pešadiskoj četi zameni sa 3 mitraljeza sa lakim postoljem. Na taj bi se način dobila 24 poslužioaca koji bi bili naoružani, kao i svi ostali u četi — izuzev komandira, automatskom puškom. Ta puška, koju predlaže general Kitel, malo se razlikuje od belgiske puške FNB.30. Dužina, kalibar, težina, punjenje magacina i brzina gađanja su čak isti. Na daljinu do 300 m, zrno težine 7 gr može da pogodi cilj sa tačnošću starijeg modela puške, a do 800 m (krajnji nišan) sa tačnošću puškomitraljeza. Nišanska sprava, jednostavna, tako je konstruisana da omogućuje nišanje i gađanje noću.

Jedna naročito podešena cev služila bi za gađanje signalnim i svetlećim zrnima (ako se ne raspolaze specijalnim pištoljem), a do daljine od 300 m i iznimnim granatama.

U pogledu korišćenja hladnog oružja, pisac članka shvata i opravdava psihološkim razlozima njegovu buduću upotrebu. Samo, on predlaže da se, umesto relativno dugačkog bajoneta, uvede neka vrsta kratkog noža — alatke koji bi bio praktičan i služio ujedno i kao odvijač za zavrtnje, za otvaranje kutija konzervi itd.

Kod pomenute puške postoji jedna interesantna novina: magacin puške prilikom gađanja može se isprazniti odjednom (bez prekida), ali, normalno, pritiškom kažiprsta na obaraču, gađanje otpočinje rafalom od 3 metka.

Na srednjim i bliskim otstojanjima, na kojima se i odvija borba pešadije, kratkotrajni ciljevi uglavnom izmiču strelcu prilikom gađanja metak po metak. Samo prava kiša od zrna ima izgleda da ih uništi, odnosno neutrališe. To je ujedno i jedino sredstvo u cilju suprotstavljanja protivniku koji se pažljivo ukopao i maskirao; u nemogućnosti da se on otkrije, mora se obasuti čitav teren koji on, eventualno, zauzima.

Automatska puška je, prema mišljenju pisca, oruđe koje upravo odgovara za ovu fazu napada pešadije koja nastaje u toku zadnjih 400 m, tj. počev od momenta kada pukovska i bataljonska teška oruđa, artiljerija i taktičko vazduhoplovstvo, koji su do tog momenta svojom vatrom potpomagali napad čete, ne mogu dalje da intervišu bez opasnosti po sopstvenu pešadiju.

Prepuštena na taj način sama sebi, četa bi angažovala najpre svoja 3 laka mitraljeza. Na položaju u neposrednoj blizini komandira, ova oruđa treba da svojom koncentričnom vatrom omoguće da se komandirov uticaj oseti na svim važnijim tačkama četnog rejona.

U cilju osmatranja komandiri vodova imaju dva pomoćnika, stručnjaka za maskiranje, koji su ujedno i odlični strelci. Durbini kojima su snabdevene nji-

hove puške ne služe za gađanja na velikom otstojanju, već da olakšaju traženje opasnih ciljeva koje je teško uočiti, naročito neprijateljskih odličnih strelaca. Po potrebi, vodu se može pridodati i 1—2 laka mitraljeza.

Delikatan trenutak u napadu čete jeste onaj kada ona dođe do zadnjih 400 m. Ustvari, važno je ne dozvoliti neprijatelju, koji je već pokoleban i ošamućen snažnom vatrom raznih oruđa, da se osvesti pošto ova snažna vatrena akcija prestane. Da bi se ovo postiglo treba kombinovati stalnu vatrenu podršku sa brzim pokretima unapred koji će ovu vatru činiti sve efikasnijom.

I, na kraju, general Kitel iznosi svoje mišljenje o formaciji i naoružanju jurišne čete.

Odeljenje od 7 ljudi (podrazumevajući i komandira) treba da je snabdeveno sa 7 automatskih pušaka (na svaku 120 metaka), sa naročito podešenom cevi za svetleća i signalna zrna i sa 2 pištolja 9 mm (mitraljete bi otpale iz naoružanja).

Vod bi obuhvatio 3 ovakva odeljenja i 1 komandno koje bi bilo naoružano 1 bacačem, snabdevenim sa 10 protivkolskih zrna, naročito podešenom cevi za automatsku pušku (svetleća i signalna zrna), 3 pištolja (od kojih 2 za poslužioce bacača, a 1 za kurira) i 2 puške sa durbinima za najbolje strelce.

Četu bi sačinjavala 3 ovakva voda i 1 komandni vod, u čije bi naoružanje ušla: 3 laka mitraljeza (na svaki 150 metaka), naročito podešena cev za svetleća i signalna zrna i 12 pištolja (9 za poslužioce mitraljeza i 3 za kurire).

Izuzev pomenutih oruđa, u članku ništa nije navedeno u pogledu tenkova i jurišnih topova, odnosno ostalih sredstava za borbu protiv njih. Ipak je pisac, pored navedena 3 bacača, predvideo u ličnoj ratnoj opremi svakog pojedinog borca jednu vrstu *Panzerfausta*, čiji bi model zrna morao da bude sličan zrnu bacača kako bi se mogao koristiti u borbama oko kuća, malih utvrđenja i noću.

To bi, ukratko rečeno, bilo gledište ovog nemačkog generala, zasnovano na iskustvima iz Drugog svetskog rata na Istočnom frontu, koji je zainteresovan problemom formacije, naoružanja, vatrene moći i udarne snage današnje pešačke čete.

(*Revue militaire suisse*, septembar 1954)

FINSKA

KRATKE VESTI IZ FINSKE

Nov program naoružanja. — Prema ugovoru o miru od 1947 godine Finska je, više no ijedna druga zemlja, bila prinuđena da ograniči jačinu oružanih snaga; ona se morala u takvom stepenu razoružati da bi njene vojne rezerve bile jedva u stanju da dostignu potrebe naoružanja jedne zemaljske milicije. Ovo je, s druge strane, omogućilo da se nivo obučenosti finskog vojnika održi na veoma visokom stepenu; smatra se da je savremeni finski vojnik, svakako, jedan od najbolje obučenih i izvežbanih, kao i dobro pripremljenih za sve moguće štrapece koji ga u toj zemlji mogu snaći — u vezi sa teškim terenima, surovom klimom, itd. Po fizičkoj izdržljivosti i sposobnosti finski vojnik spada u najbolje na svetu; to je dokazao u ranijim ratovima, a današnji regruti održavaju i dalje takvu tradiciju. Međutim, naoružanje kojim Finska raspolaže relativno je zastarelo i većinom potiče od oružja koje su za sobom ostavili Nemci.

Finske oružane snage nisu smele da pređu ukupnu jačinu od 41.900 ljudi, računajući sva tri vida oružanih snaga, ali u toku poslednjih deset godina ovaj maksimum nije nikada bio dostignut; pored toga, naoružanje uopšte nije obnavljano.

Posle mnogih i čestih debata, nedavno je sastavljen plan koji omogućuje nove vojne nabavke. Ovog puta je dosadašnji vojni budžet više puta uvećan i po-

dignut na ukupnu sumu od oko 9 milijardi finskih maraka,¹⁾ od čega je petina predviđena za novo naoružanje i avione.

Treba napomenuti da Finska ima ugovor o prijateljstvu i savezu sa SSSR-om; bez obzira na stav pojedinih partija po pitanju jačeg naoružavanja Finske, SSSR nije sa svoje strane stavljao tome nikakve prigovore.

(*Der Bund*, 21 septembra 1954)

Kupovina sovjetskih aviona. — Prema najnovijem finško-sovjetskom trgovinskom sporazumu, izgleda da će SSSR snabdeti Finsku izvesnim brojem mlaznih aviona tipa MIG. U isto vreme, jedna sovjetska vazduhoplovna misija biće upućena da obuči finske pilote.

Finska je takođe diskutovala o mogućnostima nabavke sovjetske radarske opreme.

(*Military Review*, oktobar 1954)

¹⁾ 1 dolar = 300 din = 232 finske marke.

ИЗАШЛА ЈЕ ИЗ ШТАМПЕ КЊИГА

ОСНОВИ ВОЈНЕ ГЕОГРАФИЈЕ Ф Н Р Ј

од генерал-мајора Ивана А. Божича
и пуковника Милана А. Кнежевића

Књига је намењена официрима који се припремају за испите, питомцима и слушаоцима наших војних школа као и свима осталима који желе да прошире своја знања из ове области.

Моле се војне поште и појединци који су ову књигу раније наручили преко аквизитера да је директно наруче преко „Војног дела“.